

הַכְּתָם נִשָּׂאֵר עַל הַקִּיר / דוּד אֲבִידוֹן

באדיבות אתר פסק דיין™ – אתר המשפט הישראלי * www.psakdin.co.il

מיִשְׁהוּ נִסָּה לַגְרֹד אֶת הַכְּתָם מֵעַל הַקִּיר.
אֲבָל הַכְּתָם הָיָה כְּהַה מְדִי (אוּ לְהַפְךָ - בְּהִיר מְדִי).
אִם כֵּן וְאִם כֵּן - הַכְּתָם נִשָּׂאֵר עַל הַקִּיר.

אִז שְׁלַחְתִּי אֶת הַצְבָּע, שִׁימַשַּׁח אֶת הַקִּיר בְּיָדְךָ.
אֲבָל הַכְּתָם הָיָה בְּהִיר מְדִי.
וְשִׁכַרְתִּי אֶת הַסֵּיד, שִׁיִּסֵּיד אֶת הַקִּיר לְמִשְׁעִי.
אֲבָל הַכְּתָם הָיָה כְּהַה מְדִי.
אִם כֵּן וְאִם כֵּן - הַכְּתָם נִשָּׂאֵר עַל הַקִּיר.

אִז לִקְחָתִי סִכִּין-מִטְבַּח וְנִסִּיתִי לְקַרְצֹף אֶת הַכְּתָם מֵעַל הַקִּיר.
וְהַסִּין הָיָה חֲדָה עַד-כָּאֵב.
רַק אֶתְמוֹל הִשְׁחִיזוּ אוֹתָהּ.
וּבְכָל זֹאת.

וְאֶגְרַפְתִּי גֶרֶן וְהִלְמַתִּי בְּקִיר, אִךְ הַפְּסָקָתִי בְּעוֹד מוֹעֵד.
אִינְיֻדָּע, מְדוּעַ עָלָה לְפִתְעַע עַל דַּעְתִּי,
שֶׁהַקִּיר עֲלוּלְפּוֹל, אֲבָל הַכְּתָם בְּכִלְזֹאת יִשָּׂאֵר.
אִם כֵּן וְאִם כֵּן - הַכְּתָם נִשָּׂאֵר עַל הַקִּיר.

וְכִשְׁהֶעֱמִידוּ אוֹתִי אֶל הַקִּיר, בְּקִשְׁתִּי לַעֲמֹד בְּסֻמוֹךְ לוֹ.
וְחִפְיָתִי עָלָיו בְּחֶזֶק רֶחֶב (מִי יוֹדֵעַ: אוֹלִי).
וְכִשְׁהִתִּיזוּ אֶת גְּבִי, נִגַּר דָּם רַב, אֲבָל רַק מִצַּד הַגֵּב.
יֹרִים.

וְאִנִּי כָל-כֵּן הָאֶמְנָתִי, שֶׁהֵדָם יִכְסֶה עַל הַכְּתָם.
מִטַּח-יְרִיּוֹת שְׂנִי.
וְאִנִּי כָל-כֵּן הָאֶמְנָתִי, שֶׁהֵדָם יִכְסֶה עַל הַכְּתָם.
אִם כֵּן וְאִם כֵּן - הַכְּתָם נִשָּׂאֵר עַל הַקִּיר.

ברזים ערופי שפתיים (1952-1954)
בתוך משהו בשביל מישהו, ספרית פועלים, 1987.

הפרקטיקה הנוהגת במשטרה מלמדת כי עבירות שהתיישנו ממשיכות להופיע במרשם הפלילי, עד לחלוף תקופת המחיקה, ולעתים אף לאחר מכן. "כתם" הרישום מוסיף לרבוץ ולרדוף, שכן גליון הרישום הפלילי המלא עלול לדלוף למי שאינו רשאי לראותו - ובכלל זה למעסיק פוטנציאלי. כתוצאה מכך, אנשים מן השורה, ששילמו על חטאם ונשאו בעונש, עדיין מתויגים כעבריינים.

"הכתם נשאר על הקיר" – שאלות על אופן ניהול מאגר המרשם הפלילי

עו"ד יפעת וינקלר*

דיונים על רקורד פלילי של מורשעים מתעוררים כאשר מדובר בעבירות חמורות: האם לפרסם תמונות של פדופילים? האם לחשוף שמות בעלים מכים? וכן הלאה. לעיתים רחוקות מופנה הזרקור אל אלו שביצעו עבירות קלות, שהם בעצם הרוב המכריע של אותם "בעלי רישום פלילי". דווקא משום שמדובר באזרחים מן השורה קיומו של הרישום הפלילי מהווה עונש נוסף עבורם. לרוב, אותם אנשים מכובדים יותר מן הרישום מאשר מן העונש שהוטל בבית המשפט, ואם לא די בכך – המשטרה מוסיפה לרשום את העבירות גם לאחר שתקופת המחיקה על פי החוק חלפה כבר. וכמו באותו שיר קודר של דוד אבידן, גם כאן, הכתם ממשיך לרדוף ולרדוף.

"מישהו ניסה לגרד את הכתם מעל הקיר"

י' הורשע בתקיפת עובד ציבור כאשר היה בן 17. הוא קילל וירק על שוטר שרשם לו דו"ח. שנים אחר כך, כאשר השתחרר משירות צבאי, הוא רצה להסיר את הכתם של הרישום הפלילי ופנה לנשיא המדינה בבקשת חנינה. הנשיא נעתר, הרישום נמחק, ולמרות זאת העבר הפלילי הוסיף לרדוף את י': הוא לא התקבל לעבודה כמוקדן בחברה סלולרית, מועמדותו לעבוד ברשת חנויות לחומרי בניין נדחתה והוא נפסל מלשמש מאבטח ברכבת ישראל. אין ספק ש'י' הנער היה גס ואגרסיבי ביחסו לשוטר – אבל האם עליו להמשיך לשלם מחיר על אותו מעשה גם בבגרותו? ומדוע עליו להמשיך לשאת בכתם גם לאחר שקיבל חנינה והרישום נמחק?

"הכתם היה כהה מדי"

חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, התשמ"א – 1981, קובע כי כל הרשעה תתקיים במרשם הפלילי עד להתיישנותה. תקופת ההתיישנות אורכת מספר שנים. מספר שנות ההתיישנות נקבע בחוק והוא תלוי בעיקר בעונש שהוטל. לדוגמא, אם הנאשם הוא בגיר ולא הוטל עליו מאסר – ההרשעה תתיישן לאחר שבע שנים.

לאחר התיישנות העבירה מתחילה תקופת מחיקה בת 10 שנים. תקופת המחיקה קבועה ואחידה לגבי כל הרשעה.

הבעיה הראשונה נעוצה בכך שהתקופות קבועות, אין פרופורציונליות לעבירה ואין נתונות לשיקול דעת בית המשפט. הכתם הוא כהה מדי או בהיר מדי, אך בכל מקרה אינו מותאם למעשה שבגינו הוטל. שבע שנות ההתיישנות הן זהות בין אם מדובר בחריגת בנייה, בעישון חשיש או במעשה מגונה.

בעיה שנייה היא שהמשטרה, המנהלת את מאגר המרשם הפלילי, אינה מפרידה בין הרשעות טריות להרשעות שהתיישנו, וממשיכה לרשום הרשעות במרשם הפלילי **עד לחלוף תקופת המחיקה**.

ההרשעה במקרה של י', לדוגמא, היתה ממשיכה להופיע במרשם הפלילי במשך 17 שנים, עד להגיעו לגיל 34. כתוצאה מכך, אין כמעט משמעות לזכויות שהחוק מעניק עם תום תקופת ההתיישנות, כמו למשל זכותו של מי שהורשע בדין שלא למסור מידע אודות ההרשעה שהתיישנה.

יחד עם זאת, במקומות עבודה רבים נהוג לא רק לשאול מועמדים על עברם, אלא גם לבקש מהם להביא גליון רישום פלילי מן המשטרה. בגלל שאין הפרדה בין הרשעות חדשות להרשעות שהתיישנו – המעסיק מקבל גם מידע שהוא לא רשאי לראות.

"אז שלחתי את הצבע.. ושכרתי את הסיד.."

המפלט האחרון שנותר לבעלי רישום פלילי הוא לפנות לנשיא המדינה, אשר סמכות החנינה הנתונה בידיה מאפשרת לו לקצר את תקופת ההתיישנות והמחיקה של הרשעות. מידי חודש מופנות עשרות בקשות לנשיא המדינה שעניינן מחיקת רישום פלילי. אבל זה לא הפתרון: כל רעיון החנינה הוא לאפשר תיקון של עוולות שהמשפט לא יכול לתקן, ומדובר בסמכות שיש להפעילה רק במקרים נדירים. על כן אי אפשר לתקן בדרך זאת באופן שיטתי את כל הנזקים הנגרמים כתוצאה מהפרת הוראות חוק המרשם.

"הקיר עלול לפול אבל הכתם בכל זאת ישאר"

תדפיס הרישום הפלילי המלא כולל לא רק מידע על הרשעות, אלא גם רישום משטרתי. תחת הרישום המשטרתי נרשמים, בין היתר, תיקי חקירה שנסגרו. כדי לפתוח תיק חקירה לא צריך הרבה, די בכך ששכן איתו רבתם יגיש תלונה – והתיק נפתח.

לעיתים קרובות סכסוכי גירושין (ואף סכסוכים עסקיים) מגיעים לכדי הגשת תלונות במשטרה. המשטרה מחליטה לעיתים קרובות שלא להעמיד לדין את החשוד. לעתים, התיק אף נפתח מראש כתיק "אי תביעה", כלומר תיק שלא מתכוונים להעמיד לדין בגינו. אלא מה? כאשר התיק נסגר יש לפרט את עילת הסגירה: חוסר ראיות, חוסר עניין לציבור או חוסר אשמה, וברור שקל יותר להגיד שאין ראיות או שאין עניין לציבור, מאשר לקבוע דבר חד משמעי כמו העדר אשמה.

כתוצאה מכך, למרות שסיפור התלונה התמסס והתיק נפל - הכתם נשאר. אותו אדם שנפתח נגדו תיק לא קיבל הזדמנות להוכיח את חפותו בבית המשפט – אך נותר עם רישום שלפיו הוא נחשד בתקיפה. ברור גם שהמילים "חוסר ראיות" גורמות להרמת גבה אצל כל מי שיעיין ברישום זה.

חשוב לדעת שאת הרישום הזה, המתקיים תחת הכותרת "רישום משטרתי – תיקים סגורים" ניתן למחוק, והסמכות לעשות זאת נמצאת בידי ראש אגף החקירות במשטרה.

"אם כך ואם כך – הכתם נשאר על הקיר"

אבל, גרוע יותר מרישום תיקי "אי תביעה" הסגורים הוא הרישום המשטרתי של הרשעות שנמחקו. רישום זה מתנהל תחת הכותרת "תיקים סגורים – חנינות ומחיקות". חוק המרשם קובע כי רק במקרים מועטים ונדירים, כמו מינוי לתפקידים סודיים ביותר, תתאפשר גישה לרישום התיקים שנמחקו. למרות זאת, יש דליפה של המידע בעיקר משום שהוא מופיע בגליון המרשם המלא של האדם, זה המיועד לעיניו בלבד. לעיתים מתוך טעות של מגיש הגליון, או מתוך דרישה מפורשת (ומנוגדת לחוק!) של המעסיק, מגיע הגליון לידי מי שאינו רשאי לראותו וכך הוא למד גם על הרשעות שנמחקו.

במשטרה מודעים לבעיה, והגישה המקובלת שם היא שהפתרון הוא לאסור על אנשים לקבל לידיהם את תדפיס הרישום הפלילי שלהם. איסור כזה היה קיים עד לפני שנים אחדות, אז קבע בג"צ כי זכותו של כל אדם לקבל לידיו את המידע אודות עצמו.

הפתרון הזה בעייתי שכן ללא קבלת המידע קשה יותר לאזרח להיאבק מול רישומים שגויים או לא מוצדקים. הפתרון הראוי היה לחקור ולהעמיד לדין את אותם מעסיקים העוברים על החוק. אגב, העונש על קבלת מידע מן המרשם שלא כדין הוא שנת מאסר.

כאן אנחנו חוזרים לי'. אותו בחור נמצא ראוי לחסד החנינה, והנשיא קבע כי בזכות שירותו הצבאי, רקעו הנקי, ואישיותו החיובית הוא לא יצטרך להמתין את מלוא תקופת המחיקה. המשטרה קיבלה את כתב החנינה, אך הרישום לא נמחק פיזית מן המחשב אלא רק הועבר לקטיגוריה של תיקים סגורים.

י' היה דווקא מודע להבדל בין שני הגיליונות שהודפסו עבורו והתכוון למסור את הגליון הנקי, אלא שחברת הסלולר וגם רשת החנויות אליהן פנה, ביקשו לראות את הגליון המלא. מה שמקומם עוד יותר הוא שגם אגף הביטחון של רשות הנמלים והרכבות, גוף ממשלתי(!), התנהג באותה צורה. התסכול של י' הוא מובן. הוא חטא אמנם, אך לאחר ששילם על כך בשירות לתועלת הציבור, לאחר שהפנים היטב את חומרת מעשהו ולמד את הלקח, לאחר שהתבגר, ולאחר שכבר ביקש וקיבל חנינה – הוא לא תיאר לעצמו שהכתם ההוא עוד ירבוץ עליו ויטיג אותו, למעשה, כעברייני.

בנקודה זו מגיע סיפורו של י' למבוי סתום, שכן הרשעות שנמחקו ועברו לרישום המשטרתי ("תיקים סגורים – חנינות ומחיקות") אי אפשר להסיר בשום דרך. החוק פשוט לא מעניק לשום גוף סמכות למחוק אותם. וכמו השורה התחתונה של דוד אבידן - אם קיבלת חנינה ואם לא - הכתם נשאר על הקיר.

סוף אחר

בניגוד לדוד אבידן, אינני רוצה לסיים בנימה קודרת. ההמלצה שלי לבעלי רישום פלילי היא להכיר היטב את זכויותיהם על פי חוק המרשם, ולסרב, עד כמה שניתן, להמציא גיליון רישום פלילי למי שלא רשאים לראותו.

טוב יותר היה אם כולם, גם אזרחים ללא רישום, היו מכבדים את הזכות שלהם לפרטיות, ומסרבים לשתף פעולה כאשר הם נדרשים להמציא מידע חסוי אודות עצמם. באשר ליתר הבעיות שהועלו כאן – חוסר הפרופורציונליות של תקופות ההתיישנות והמחיקה ראוי שיתוקן בחוק, וראוי שלבתי המשפט יוענק שיקול דעת בקביעת מועד ההתיישנות בגזר הדין. את התנהלות המשטרה לגבי אי הפרדת הרשעות שהתיישנו, ולגבי המשך רישום

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

הרשעות שנמחקו – ניתן לתקוף בבג"צ. והמפתח לכל אלה הוא נכונותם של אזרחים לעמוד על זכויותיהם.

---

* עו"ד יפעת וינקלר היא בעלת משרד עורכי דין ומתמחה בתחום המשפט הפלילי, במיוחד בחנינות ומחיקת רישום פלילי.

** כל המידע המוצג במאמר הינו מידע כללי בלבד, ואין בו כדי להוות ייעוץ ו/או חוות דעת משפטית. המחבר ו/או המערכת אינם נושאים באחריות כלשהי כלפי הקוראים, ואלה נדרשים לקבל עצה מקצועית לפני כל פעולה המסתמכת על הדברים האמורים.